

שילוח רבקה עם אליעזר

1. בראשית פרק כד

(ג) ויען לבן ובתואל ויאמרו מה יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב:

(נא) הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן אדניך כאשר דבר ה':

(נב) ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דברייהם וישתחו ארצה לה':

(נג) ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת נתן לאחיה ולאמה:

(נד) ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר עמו ויילינו ויקומו בבקר ויאמר שלחני לאדני:

(נה) ויאמר אחיה ואמה תשב הנער אתנו ימים או עשור אחר תלך:

(נו) ויאמר אלהם אל תאחרו אתי והי הצלית דרכי שלחוני ואלכה לאדני:

(נז) ויאמרו נקרא לנער ונשאלה את פיה:

(נח) ויקראו לרבקה ויאמרו אליה התלכי עם האיש הזה ותאמר אלך:

(נט) וישלחו את רבקה אחתם ואת מנקתה ואת עבד אברהם ואת אנשיו:

(ס) ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחתנו את היי לאלפי רבקה וירש זרעך את שער שנאיו:

(סא) ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש ויקח העבד את רבקה וילך:

2. רש"י בראשית פרק כד

(ג) ויען לבן ובתואל - רשע היה, וקפץ להשיב לפני אביו: לא נוכל דבר אליך - למאן בדבר הזה, לא על ידי תשובת דבר רע ולא על ידי תשובת דבר הגון, לפי שניכר שמה יצא הדבר, לפי דבריך שזימנה לך: (נב) וישתחו ארצה - מכאן שמודים על בשורה טובה: (נג) ומגדנות - לשון מגדים, שהביא עמו מיני פירות של ארץ ישראל: (נד) ויילינו - כל לינה שבמקרא לינת לילה אחד: (נה) ויאמר אחיה ואמה - ובתואל היכן היה? הוא היה רוצה לעכב, ובא מלאך והמיתו: ימים - שנה, כמו (ויקרא כה כט) "ימים תהיה גאולתו", שכך נותנין לבתולה זמן שנים עשר חדש לפרנס את עצמה בתכשיטים: או עשור - עשרה חדשים. ואם תאמר ימים ממש? אין דרך המבקשים לבקש דבר מועט, ואם לא תרצה תן לנו מרובה מזה: (נז) ונשאלה את פיה - מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה: (נח) ותאמר אלך - מעצמי, ואף אם אינכם רוצים: (ס) את היי לאלפי רבבה - את וזרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם בהר המוריה (לעיל כב יז): "והרבה ארבה את זרעך" וגו' - יהי רצון שיהא אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת:

3. רש"י בראשית פרק כד

(ג) לא נוכל דבר אליך רע או טוב - לא הסתירה ולא הבניין תלוי ברצוננו, כי בעל כרחינו רוצים ולא רוצים, כי ה' עשה שהיכולת בידו:

4. העמק דבר בראשית פרק כד

(נא) כאשר דבר ה' - מה שהורה בהשגחה פרטית הוא דבר ה'... והנה עלינו להתבונן למה זה נצרך להוכחות כ"כ כי היא האשה אשר הוכיח ה' ליצחק, הלא גם בלא הוכחות היה הענין טוב ומוצלח לרבקה שתהא אשה ליצחק! (1) ואולי באשר קשה לילך למדינה אחרת כמו שכתוב בכתובות פ' הנושא [ק"י ב']. (2) ונראה עוד, באשר כל זיווג אינו אלא כבשי דרחמנא שכך הוא מתחלת היצירה, ואם אינו מוצא זיווגו אינו עולה יפה אע"ג שלפי ראות עין אדם הוא ישר, משי"ה הנושא אשה שלא מבית אביו זה עצמו הוכחה שהוא סיבה מן השמים שיזדווגו לדעה אחת, משא"כ הנושא קרובתו מבית אביו אין הוכחה כי מה' היא, ע"כ נצרך איזה הוכחה כי מה' היא:

(נט) וישלחו את רבקה.. ואת עבד וגו' - עשו לוייה לכבודה בפני עצמה מנשים ובתולות, ולכבודו בפני עצמו מאנשי העיר וזקניה עד שנתקבצו המון רבה, והיתה הברכה ברבים: אחתם - היינו של בני העיר, והוא לשון אהבה, שנתעורר באותה שעה אהבה אליה כדי לצאת הברכה באהבה, והיה כמו רוח הקדש מברך בפיהם של אנשי העיר:

5. הרחב דבר בראשית פרק כד פסוק נז

(א) והנה סעודת נשואין זו היתה בלילה, שהרי אליעזר בא לבאר לעת ערב, ועד שעברו כל אלה היה איזה שעה בלילה ואז עשו הסעודה. ומזה נגדר מנהג ישראל בנשואין דמגהי בה בלילה ככתוב בנדה דס"ה ב', משום דנשואין הראשונים שהיה בישראל היה כך:

6. ספורנו בראשית פרק כד

(נה) ימים או עשור - שתתישב דעתה בהדרגה ללכת אל ארץ אחרת ולא יהיה זה לה פתאום, כי השתנות הפתאומי לא יסבלהו הטבע:

7. רד"ק בראשית פרק כד

(נז) ונשאלה את פיה - נשאלה מה תאמר אם תרצה ללכת מעתה, כי מן הנראה שעל הנשואים שאלוה כשאמרו "הנה רבקה לפניך קח ולך", כי אין משיאין את האשה שלא מדעתה. וארז"ל (קידושין מ"א): אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה, עד שתגדיל ותאמר: פלוני אני רוצה:

8. הכתב והקבלה בראשית פרק כד

(נח) ותאמר אלך - מעצמי, ואף אם אינכם רוצים (רש"י מרבותינו)... ולדעתי יצא לרז"ל זה מדרכי הלשון, כי כבר ידענו ההבדל שבין עתיד עם ה"א בסוף שהוא עתיד רצוני, ובין

עתיד שאין ה"א בסוף שהוא עתיד החלטי. ולזה אם רצונה היתה לגלות לשואלים הליכה רצונית לבד, והיתה אומרת אלכה עם ה"א בסוף, אז היתה משמעות תשובתה לגלות רצונה לבד אל ההליכה, ואין בזה הסכמה עדין ללכת נגד רצון בית אביה, אבל עכשיו שהשיבה אלך בלא ה"א בסוף והוא עתיד החלטי, הנה בזה גלתה הסכמתה אל ההליכה בלי לתלות כלל עם הסכמתם.

9. רש"י הירש בראשית פרק כד

(ס) מלים אלה, בפי אנשים כה פשוטים כלבן ואמו, מובנות רק אם נניח כי שמעו על תעודת רבקה להיות אם לאומה, אף נודעה להם תעודתה של אומה זו. כבר ראינו לעיל, בביקור אבימלך אחרי הולדת יצחק, שעתיד מובטח זה לבית אברהם היה ידוע ברבים.

10. כלי יקר בראשית פרק כד

(ס) ויירש זרעך את שער שונאיו - גם לאברהם נאמר לשון זה (בראשית כב יז): "ויירש זרעך את שער אויביו", כי כך המדה בכל גומלי חסד שיש להם אוהבים רבים, כמו שנאמר (משלי יט ו): "רבים יחלו פני נדיב וכל הרע לאיש מתן", ואברהם היה גומל חסד לכל לקרובים ולרחוקים, וכן רבקה, על כן בדרך טבע יירשו שער אויביהם, כי יש להם רעים רבים העומדים להם בעת צרתם... לפיכך אמרו לה "היי לאלפי רבבה", וכי נתנו קצבה לברכתה? ומאי רבותא, כל אדם שיש לו בנים, ברבות הימים יצא ממנו מספר זה ויותר מהמה! אלא ודאי שלא דיברו ביוצאי חלציה, כי היו בטוחים על כוחו של זקן זה אברהם שנתברך כבר שיהיה זרעו כחול הים. ומהו שאמרו "לאלפי רבבה", למ"ד של לאלפי מה טיבה? אלא שאמרו: יהי רצון שתזכי להיטיב ולגמול חסד לאלפי רבבה כי יהיה רב חילך, ועל ידי זה יהיו לך אוהבים רבים, ובסיבה זו יירש זרעך את שער אויביו, כי רבים יעמדו בעזרתך כי תצא למלחמה.

11. רבינו בחיי בראשית פרק כד

(נ) מה' יצא הדבר - כלומר המעשים שאירעו לך מוכיחים. ומכאן למדנו שענין הזיווג הוא נגזר מן השמים, כענין שאמרו רז"ל (סוטה ב א): ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני, ואפילו מעבר לים, וזהו שהזכיר שלמה ע"ה (משלי יט, יד): "בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת", באר הכתוב מה שהאבות מנחילים לבנים זה הבתים והממון, אבל אשה משכלת אין כח בידם להנחיל אותה להם כי מאת ה' תבא, והודיענו בזה כי אשה משכלת יקרה היא מבית והון, וכענין שכתוב (משלי לא, י): "אשת חיל מי ימצא".

12. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף יח ע"ב

אמר רב משום רבי ראובן בן אצטרובילי: מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים - מה'

אשה לאיש. מן התורה, דכתיב: "ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר", מן הנביאים, דכתיב: "ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא". מן הכתובים, דכתיב: "בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת".

13. חת"ם סופר על התורה

אברהם אבינו היה נשיא הארץ כמלך להם, וכל גדולי הדור באו אליו, אבימלך ושם ועבר, עשרו ורכושו גדול מאוד, "וה' ברך את אברהם בכל", והיה לו בן יחיד לאמו שכל טוב אביו נתן לו. ויצחק בעצמו מי כמוהו, וכמה קידות וכריעות והשתחויות ברתת נעשו, ותפילות שהפציר אברהם אבינו בעד זיווג הגון לבנו יחידו, ללמדנו כי עיקר עבודת ה' יתברך, וגם לרבות כל עניני העולם הזה - באשה תלוי, כידוע לכל משכיל וידוע ומבין. ואחר כן כאשר הסכימו כבר כולם ליתן רבקה ליצחק לבנות בית בישראל, באו עכובים מלבן ואמו. ולכן הקדים אליעזר לגמור הדבר שלא ייפרד הזיווג הנכון והטוב, ולסכל עצת היצר הרע, וגמר אותו בטוב, בזריזות, במוקדם היותר.

14. משנה שכיר בראשית פרשת חיי שרה

אחותינו את היי לאלפי רבבה ויירש זרעך את שער שונאיו - והנה לעיל גבי עקידה מצינו ג"כ ברכה כזו: "ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית מן השמים.. כי ברך אברך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער אויביו"... הרי שיצחק ג"כ נתברך בברכה כזו לירש שער שונאיו, וכעת נתברכה רבקה בברכה כזו ממש כמו שנתברך יצחק, הוא נתברך בריבוי העם והרבה ארבה, וגם היא נתברכה כן. ולמה בחרו דוקא בהולכת בת ישראל לחופה בברכת לבן הרשע, ולמה לא לקחו ברכת המלאך שבירך ג"כ מלאך מן השמים בברכה זו?! "ל עם דברי האלשיך בפסוק (תהלים סז, ב) "אלקים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה", שלפעמים נתברך האיש הישראלי מצד מדת הרחמים, אז אין בטחון שישאר תמיד בברכה, שכיון שנתברך ממדת הרחמים שהוא מצד חסד וחנינה, אז כיון שתבוא מדת הדין ותקטרג - יוכל לפסוק הברכה, משא"כ אם נתברך גם בהסכמת מדת הדין אז יש לו בטחון על תמידות הברכה, שכיון שהברכה באה ממדת הדין, שוב אין לירא שתקטרג כיון שבא מצדו. וזש"ה "אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו סלה", היינו שתמיד יאיר הברכה לנו. והנה לבן היה מקור של מדת הדין כידוע, והנה גבי ברכת יצחק כתוב: "ויקרא מלאך ה'", הרי שברכת יצחק היה מצד מדת הרחמים, על כן בחרו בברכת לבן דוקא כדי שיהיה הברכה בתמידות, ולעולם לא יופסק לנו כיון שבא ממדת הדין, וכמו שבירך לבן את רבקה: "ויירש זרעך את שער שונאיו", ומדת הדין הסכימה על זה, כן יקוים לנו בזמנינו ברכה זו. ויהי רצון מלפני ה' שיקוים בימינו ברכה זו, ונזכה לירש את שונאינו במהרה בימינו אמן.